Transilvania în economia românească

— Bilanțul pierderilor economiei noastre agricole, forestiere, zootechnice, industriale și cooperative prin aplicarea arbitrajului dela Viena —

Un examen oricât de sumar al hărții economice a Transilvaniei, în paralelă cu aceea a Vechiului Regat, vădește dela prima ochire structura complimentară a celor două economii. De altfel, peste comunitatea de limbă și de origine a populațiilor respective și în ciuda opreliștilor artificiale puse în cale, dealungul vremii, legăturile de interese între țara de dincoace și cea de dincolo de munți s'au păstrat active și neîntrerupte, dela descălicătoare și până azi, prin migrațiunile anuale ale oierilor transilvăneni spre pășunile din șesurile muntenești și dobrogene, prin comerțul brașovenesc al mocanilor și cel ambulant al moților, prin îndeletnicirile economice ale mărginenilor.

Aceste vechi legături de colaborare, dictate nu numai de înrudirile de sânge ale populațiilor, dar și de o interdependență economică necontestată a celor două regiuni, nu puteau să nu-și găsească fireasca desvoltare și consacrare în unirea politică din 1 Decembrie 1918.

AVÂNTUL LUAT DE ECONOMIA TRANSILVANĂ DUPĂ UNIRE

Odată înlăturate granițele politice și vamale, Transilvania s'a integrat automat și în cele mai fericite condițiuni în economia românească, formând împreună o unitate indisolubilă, în care ea reprezenta prin excelență aportul industrial, iar Vechiul Regat pe cel agricol și petrolier. Materiile prime, capitalul investit, munca și inițiativa românească s'au putut astfel uni într'o colaborare fructuoasă, pe ambele versante carpatine, ridicând, în două decenii, economia generală a Transilvaniei, dar mai ales economia ei industrială, la o prosperitate pe care n'au cunoscut-o niciodată în curs de secole.

Sunt ramuri industriale, care sub stăpânirea românească și-au încincit activitatea. Numărul întreprinderilor din anumite industrii — alimentară, forestieră, hârtie și arte grafice, a materialelor de construcție, electrotehnică, etc. — a depășit chiar pe cel din industriile similare ale Vechiului Regat, în perioada 1930—1940.

Folosindu-ne de datele statistice întocmite de d. ing. dr. N. Arcadian, din ministerul economiei naționale, aflăm că numai în Transilvania și Banat s'au înființat sub regimul românesc (1919—1940) un număr de 1039 întreprinderi noui, cu un capital investit de 14.520 milioane lei, repartizat industriilor *metalurgică* (8.679 milioane), *textilă* (1.598 mil.), *alimentară* (1.400 mil.), *chimică* (855 mil.), *a lemnului* (640 mil.), etc.

Recapitulând, industria nouă, întemeiată sub români dela 1919 încoace, reprezintă azi, față de întreaga industrie existentă în Transilvania și Banat: 66% ca număr de întreprinderi și 54% ca investiție de capital.

Nu trebue să trecem cu vederea, însă, nici progresele remarcabile realizate de industria veche, existentă la data unirii în provinciile transcarpatine, atât pe scara investițiunilor în mașini noui și a sporirii capitalurilor, cât și-a desvoltării cadrului de activitate productivă și comercială.

De aci și rolul important pe care-l îndeplinește Transilvania în economia românească, fie ca rezervoriu de materii prime (minereuri metalifere, lemn) și de combustibil gazos (metan), fie ca forță industrială de transformare în procurarea fabricatelor cele mai diverse, în frunte cu producția siderurgică.

ȚĂRANUL PROPRIETAR

Acest progres rapid și substanțial a fost posibil și datorită faptului că el s'a grefat pe actul de dreptate al reformei agrare, care a înstărit și a pacificat și în această provincie pătura țărănească, ceeace a însănătoșit dela început bazele vieții economice și sociale de peste munți, lărgindu-i în acelaș timp cadrul și posibilitățile de lucru, prin ridicarea țăranului la rangul de factor pozitiv în economia țării.

De binefacerile împroprietăririi s'au împărtășit în Transilvania, în condițiuni de echitate și egalitate, atât românii cât și minoritarii. Astfel, alături de 212.800 de plugari români, au fost împroprietăriți în țara de peste munți 46.000 țărani unguri și 16.000 țărani germani.

Este un act de politică socială și de echitate care, prin consecințele lui economice și morale, constitue și va constitui în veacul veacului încă un inel indestructibil de înfrățire și de contopire în destin a celor două spații trans și ciscarpatine.

COOPERAȚIA TRANSILVANĂ ÎNAINTE ȘI DUPĂ UNIRE

In legătură cu împroprietărirea țărănimii ardelene și în cadrul general al progreselor economice realizate sub regimul românesc, e locul să menționăm și desvoltarea pe care a luat-o cooperația transilvană în primii 20 de ani dela unire, ca al doilea factor de consolidare economică a populației rurale, după reforma agrară.

E de ajuns să cităm câteva date concludente: Deși născută cam în acelaș timp cu cooperația sașilor (1852—1867), cooperația românească din Ardeal a avut de luptat cu teribile împotriviri din partea ad-ției maghiare, astfel în cât, din cele vreo 200 unități ce au putut să se înfiripe și să capete ființă legală între anii 1867—1918, abia 108 mai supraviețuiau în preajma unirii, cu un număr de asociați sub 12.000.

Această situație de mizerie, (care desvălue și inegalitatea de tratament) aplicată românilor, reiese mai bine din comparația cu situația cooperației maghiare, care, deși privind o populație minoritară ca număr, în Ardeal, avea totuși în preajma unirii 1.357 de unități cooperative, cu 404.046 membri.

Proporția asociaților cooperatori față de cifra populației pe naționalități se poate exprima, deci, în preajma unirii, prin următoarele raporturi:

	Români	Maghiari	Germani	Alții	Total
Locuitori	2.606.000	1.099.00	442.000	360.000	4.507.000
Cooperatori	11.112	404.046	23.792	—	438.950
Procent	0.43%	36.77%	5.38%	—	9.74%

In treacăt amintim că prin mișcarea cooperatistă maghiară, care a fost inițiată târziu, după cea săsească și românească, și anume în urma legii dn 1898, guvernele din Budapesta au urmărit nu atât scopul de a ridica economicește situația populației, cât pe acela de a grăbi procesul de maghiarizare a populațiilor de altă origine etnică, scop care formează fundamentul politicii maghiare de tot momentul.

După unire, însă, situația s'a schimbat: dela 108, numărul cooperativelor românești a săltat în 31 Dec. 1938 la 1.049 unități, iar al membrilor asociați, dela 11.112 la 152.239. In proporție satisfăcătoare a sporit și capitalul social vărsat în cooperativele românilor: dela 1.235.000 cor. în preajma unirii, la 168.904.000 lei în 31 Dec. 1938, cum și totalul mijloacelor financiare: dela 10 mil. 570.000 cor. la 873 mil. lei.

Dar dacă sub regimul maghiar, cooperația românească a fost ținută în chingi și n'a putut să se desvolte, regimul românesc n'a înțeles să aplice acelaș tratament cooperației minoritare de pe teritoriul său. Ca în toate celelalte domenii de manifestare, stăpânirea românească a ținut ca și în domeniul cooperației să instaureze un regim de libertate și de perfectă egalitate în favoarea minoritarilor cooperatori ca și românilor, cari formează elementul majoritar.

Ba se poate spune mai mult, că minoritățile etnice din Transilvania s'au bucurat în această privință de un regim de favoare în comparație cu populația românească din toată țara, deoarece legile de organizare a cooperației le-au lăsat continuu libertatea (vezi art. 212 din actuala lege și articolele corespunzătoare din legile anterioare) de a-și păstra legăturile cu institutele lor de finanțare și mai ales libertatea de a menține în statute dispozițiile și procedura privitoare la admiterea de noi asociați. Aceasta înseamnă pentru cooperativele maghiare dreptul de a nu primi ca asociați decât pe locuitorii de origine etnică maghiară și de o anumită confesiune *(chiar dacă nu erau cetățeni români)*, ceeace contravine flagrant principiilor cooperației, care nu recunosc deosebiri de acest fel*).

Mărturisiri categorice în ce privește eleganța tratamentului românesc, de fapt și de drept, în această materie, nu lipsesc de altfel din partea fruntașilor mișcării cooperatiste maghiare din Transilvania și chiar din Ungaria. Astfel, d. dr. Schandl Karoly, președintele Comitetului național ungar al relațiilor intercooperative *(Orszagos Szövetkezetközi Bizottsag)* și director general al Casei centrale a cooperativelor de credit *(Orszagos Központi Hitelszövetkezet)*, ambele din Budapesta, scrie în lucrarea sa *A szövetkezeti mozgalom helyzete Magyarorszagon*, apărută în 1929 la Budapesta (pag. 32):

„Cooperativele maghiare de consum Hangya s'au bucurat în România de o completă autonomie, spre deosebire de cele ajunse pe teritoriul cehoslovac, austriac sau jugoslav (597 în Cehoslovacia, 59 în Austria și 39 în Jugoslavia). Cehii le-au forțat prin lege să se afilieze centralei din Bratislava, cele din Austria s'au afiliat centralei din Viena, iar cele din Jugoslavia trăiesc izolate"**).

Un astfel de tratament, care a oferit elementului unguresc minoritar, ca și celui german, mai multe libertăți chiar decât elementului românesc majoritar și, incontestabil, mai multe libertăți și mai mari posibilități decât cooperatorilor unguri în propria lor țară, a permis cooperației maghiare din Transilvania să înregistreze, sub regimul românesc, un raport de participare în organizația cooperatistă din Transilvania față de totalul populației maghiare din Ardeal, cu mult superior procentului atins de cooperatorii unguri din cuprinsul Statului maghiar.

Acest raport, după datele oficiale publicate de Biuroul internațional al muncii din Geneva (Les Sociétés Coopératives dans le Monde, Genève 1939, pag. 40), era reprezentat, în cooperația de credit, prin cifra, 4,85%, procentaj inferior celui atins în Transilvania, sub români, de cooperația de credit maghiară și care se ridica la 7,36%. Cu un cuvânt, ungurul din Transilvania românească se bucura de mai multe înlesniri în cooperație decât consângeanul său din patria maghiară; dovadă participarea lui procentuală mai ridicată decât a consângeanului din patrie, cum și starea economică incomparabil mai ridicată a țăranului ungur sub regimul românesc.

*) După studiul „Evoluția și realizările Cooperației în Basarabia și Transilvania-1918-1940" (pag. 50) Bibl. Cooperației, seria III-a Studii Documentare nr. 19.

**) „Cooperația în „Ardeal", de d. prof. dr. Gh. Dragoș, Buc. 1933.

Situația după arbitrajul dela Viena

A intervenit însă, măciuca arbitrajului dela Viena, care, împotriva evidenții dreptului etnic și istoric, sprijinit pe vechimea și permanența elementului românesc până dincolo chiar de hotarele fixate prin tratatul dela Trianon, a înțeles să sfâșie această unitate organică desăvârșită, pe care o constituia România întregită, impunându-i niște hotare monstruoase, împotriva legilor firii, împotriva logicei și a bunului simț.

Dar noulle hotare sfâșie mai ales unitatea geografică, demografică și economică a Transilvaniei însăși, care, pentru întâia oară, în cursul istoriei sale zbuciumate, se vede împărțită între două stăpâniri deosebite, în condițiuni care îi zdruncină tot echilibrul funcțional, toată respirația vitală.

Partea desprinsă din trupul ei, spre a fi alipită Ungariei, a rămas ca un ciot mort, cu toate arterele spre centrele de întreținere, spre piețele de muncă și de aprovizionare, rupte, cu debușeul spre Dunăre și Mare și de aci spre toate piețele lumii, iremediabil închis, cu greutăți invincibile de a i se creia, ca regiune periferică și cu totul nesolidară cu noulle centre de gravitate economică, legături organice, legături durabile.

Ce am pierdut

Prin punerea în aplicare a sentinței arbitrale dela Viena, pierderile României, ca teritoriu și ca populație, pot fi exprimate — după statistica întocmită de d. dr. Sabin Manuilă, care a făcut parte, ca expert statistician, din delegația română ce a tratat la T. Severin, — în următoarele cifre:

CA SUPRAFAȚA TERITORIALA:
42.243 km.²

CA POPULAȚIE:
2.603.589

Repartizată pe naționalități, populația rămasă pe teritoriul trecut ungurilor, se grupează astfel:

Români:	1.304.898	(50.1%)
Unguri	968.371	(37.2%)
Germani	72.108	(2.8%)
Ruși, ruteni, ucraienieni	28.098	(1.1%)
Bulgari	706	
Evrei	148.620	(5.70%)
Alții	80.788	(3.1%)

Din cifrele de mai sus reiese că populația românească formează nu numai majoritatea relativă, dar și cea absolută în teritoriul alipit Ungariei, reprezentând un procent de **50.1% față de massa tuturor celorlalte naționalități la un loc.** Ungurii (cu Săcuii) nu reprezintă în Ardealul pierdut decât ceva mai mult de o treime (37,2%) din totalul populației respective, fiind în minoritate accentuată față de elementul românesc.

De aci și absurditatea verdictului dela Viena, care, cu toată nedreptatea, și cu tot sacrificiul fără sens impuse României, nu numai că nu rezolvă problema minoritară româno-ungară a Transilvaniei, dar o actualizează în forme incomparabil mai grave.

Pierderile economiei agricole

Prin deslipirea Ardealului de Nord din trupul României, pierderile încercate de economia noastră agricolă se pot concretiza în următoarele date:

Teren arabil (ha)	Fânețe natur. și pășuni (ha)	Livezi, pomi și vii (ha)	Păduri (ha)	Curți, sate, drumuri, ape, teren. neprod. (ha)	Total (ha)
1.303.002	1.074.466	57.693	1.437.396	685.508	4.557.065

Repartizate pe județe, aceste pierderi se grupează astfel:

JUDEȚELE	Terenuri arabile Ha	Fânețe nat. și pășuni Ha	Livezi, pomi și vii Ha	Păduri Ha	Curți, sate, drumuri, ape, teren neprod. Ha	Total Ha
Ciuc	70.046	197.113	2.654	162.280	67.205	499.300
Odorhei	76.269	102.454	3.842	100.994	14.141	297.700
Cluj	147.382	99.346	3.732	119.534	110.806	481.300
Bihor	150.490	62.626	6.300	87.516	66.367	373.349
Someș	135.187	83.969	5.349	102.002	70.043	396.500
Sălaj	236.185	84.047	12.256	89.622	99.900	519.100
Satu Mare	163.182	91.937	9.440	93.757	60.884	420.200
Maramureș	26.659	102.755	2.662	147.303	58.221	338.100
Năsăud	65.672	110.363	4.363	165.962	86.240	432.600
Mureș	155.200	91.032	5.785	197.809	11.390	461.216
Trei Scaune	78.778	48.824	1.060	165.117	40.221	333.000
Total	1.303.002	1.074.466	57.693	1.437.396	685.508	4.557.065

Pierderile economiei animale

Pierderile în capital animal pentru Transilvania de Nord și Sud-Est se rezumă în următoarele cifre mai importante (capete):

Cai	285.000
Bovine	720.000
Oi	1.679.000
Capre	97.000
Porcine	750.000
Păsări de curte	4.500.000

Pierderile economiei industriale

Mai grele și mai importante pentru economia generală a țării și mai ales din punct de vedere al aportului în echilibrarea nevoilor acestei economii, sunt pierderile industriale, atât ca întreprinderi cât și ca surse de exploatare.

Până acum nu s'au dat publicității date statistice oficiale cu privire la pierderile suferite de industrie, de aceea ne folosim de calculele făcute de harnicii colaboratori ai revistei *„Industrie și Comerț"*, care, în numărul său din 15 Octombrie 1940, arată următoarea situație a pierderilor industriale circumscrise la teritoriul trecut Ungariei:

CATEGORII DE INDUSTRII	Transilvania de Nord: Nr. întrep.	Capital investit 1000 lei	Total România Mare la 1 Ianuarie 1940: Nr. întrep.	Capital investit 1000 lei
Alimentară	236	1.042.166	995	11.000.000
Pielărie	21	281.667	159	1.040.000
Hârtie și arte grafice	29	104.699	160	3.700.000
Chimică	49	507.078	399	12.400.000
Lemn	210	605.851	713	2.273.000
Metalurgică	44	656.906	378	9.000.000
Electro-technică	3	4.295	32	200.000
Textilă	49	279.429	650	8.500.000
Materiale de construcție	45	195.936	258	2.500.000
Sticlărie	8	17.464	39	566.000
Ceramică	8	64.597	35	142.000
Total	702	3.760.088	3.800	51.320.000

Pierderi deosebit de importante am încercat în industria alimentară, în cea forestieră și în cea metalurgică.

Pierderi de mori, fabrici de spirt, de zahăr, de bere („Ursus" din Cluj, „Dreher Haggenmacher" din Oradea, etc.), în sectorul industriei alimentare, unde pe lângă pierderile economice particulare, statul însuși a pierdut între altele, moara de sare C. A. M. dela Sighet, cu investiții de peste 37 milioane lei, precum și numeroase fabrici de ghiață în orașele Cluj, Oradea, Satu Mare, Salonta, Sighet, Gherla, etc.

In sectorul metalurgic au rămas la unguri între altele, fabrica de mașini „Phöbus" din Oradea, Fabrica „Frații Printz" din Satu Mare, uzinele „Vlăhița" (Odorhei), uzinele metalurgice ale soc. „Phönix" din Baia Mare, turnătoria „Corvinus" din Cluj, atelierele mecanice dela Sărmășel ale „Soc. naționale de gaz metan", fabricele de caroserii „Perry Poruțiu" din Cluj, fabrica „Dac" din Satu Mare, etc.

Statul a pierdut atelierele de reparațiuni C. F. R. din Cluj, cu investiții de peste 100 milioane, uzinele metalurgice dela Firiza de jos ale R. I. M. M. A.-ei, cu investiții de 59 mil.

PIERDERILE FORESTIERE

Și mai importante încă sunt pagubele ce încercăm din înstrăinarea masivilor păduroși din Maramureș și Rodna, unde grănicerii năsăudeni au înființat marea cooperativă „Regna", cum și regiunea din cotul Carpaților (județele Ciuc, Odorhei și Trei Scaune), cu toate exploatările și industriile respective, care împreună cu pierderile forestiere din celelalte regiuni desmembrate, reprezintă aproape jumătate din industria cherestelei în România.

In total, patrimoniul forestier din teritoriul transilvan trecut ungurilor însemnează o suprafață de 2.069.050 ha., din totalul de 6.336.471 ha., la care se ridica suprafața forstieră a României înainte de mutilare.

Tot atât de grele sunt și pierderile industriei lemnului, care, sub stăpânirea românească, luase un frumos avânt, asigurând un însemnat excedent pentru export.

Astfel, în anul 1938 funcționau în total 670 întreprinderi, cu o producție în valoare de 3.531 mil. lei, iar în 1939 numărul întreprinderilor a sporit la 715 cu o producție de 3.900 mil. lei.

O mare desvoltare luase această industrie în deosebi în Nordul Transilvaniei, prin întreprinderile „Lomaș", „Ardeleana", „Regnicolara", „Reghinul săsesc" și care posedau cele mai însemnate fabrici și herăstrae.

Ca să scoatem mai bine în evidență ritmul în care s'a desvoltat sub români industria lemnului, punem în tabloul de mai jos față în față situația acestei industrii sub regimul românesc și sub cel unguresc:

	Nr. intrepr.	Capital invest.	Forța motr. C. P.	Personal ocupat	Val. prod. mil. lei
Industria înființată sub unguri, înainte de 1919	105	336	11.529	7.725	639
Înființată sub români, după 1919	280	640	18.456	10.904	1.481

Dar odată cu industria de cherestea, am pierdut în Transilvania răsluită și importante industrii de mobilier, la Cluj, Sighet, T. Mureș, Oradea.

In rezumat, din totalul de 385 întreprinderi de transformare a lemnului, am pierdut în Ardealul rămas ungurilor 210, deci mai mult de jumătate.

Repartizate pe categorii de industrii, pierderile forestiere din Transilvania de Nord, ca număr, capital investit și forță motrice, se înfățișează astfel:

Intreprindere	In Transilvania de Nord: Nr. întrep.	Capital investit 1000 lei	Forța motrice C. P.	In toate regiunile cedate (incl. Dobrogea de Sud): Nr. întrep.	Cap. inv. 1000 lei	Forța motrice C. P.
Cherestea	178	544.191	18.552	219	624.442	21.531
Lăzi, cutii	3	3.264	141	5	5.956	207
Mobile	8	26.669	510	12	32.439	622
Diverse	21	31.687	533	26	35.637	589
	210	605.851	19.736	262	698.496	22.949

Numărul lucrătorilor ocupați în cele 262 întreprinderi industriale rămase în teritoriile pierdute se ridică la 16.220 din cari 13.994 lucrau în fabricile Transilvaniei de Nord.

In treacăt amintim, că în urma pierderilor masive indicate mai sus, patrimoniul păduros al țării a rămas redus azi la circa 3.8 mil. hect., care raportate la suprafața actuală a țării de 18.9 mil. hect., reprezintă un procent de abia 20%. E un procent mai mic chiar decât al Germaniei, care, nu numai că nu exportă, dar continuă să importe esențe lemnoase, tocmai spre a-și cruța propriul capital forestier. La noi situația devenise îngrijitoare chiar și înainte de pierderile teritoriale din lunile trecute, în ce privește economia silvică. Azi această situație este cu mult înrăutățită, prin coborîrea procentului păduros față de suprafața totală de azi a României dela 22% la numai 20%. **Acest fapt ne obligă la o politică de cruțare a materialului lemnos, paralel cu o politică de replantări masive și de exploatări raționale.**

PIERDERILE INDUSTRIEI METALURGICE

Ne folosim și aci de datele prezentate de revista „Industrie și Comerț" (n-rele 350-351 Sept. și Oct. 1940).

Intâi, pierderile în materii prime (minereuri), sunt deosebit de importante în Nordul Ardealului, la Baia Mare și Rodna, în regiunea Ciucului și Odorheiului, unde se găseau minereuri cu 20-25% fer; apoi — cu un procent mai mic de fer și mai mare de cupru — sunt piritele din Rodna și Valea Vinului.

La acestea se adaogă și regiunile aurifere exploatate din cele mai vechi timpuri, Baia Mare și Rodna Veche, mine cu pirite și calcopirite aurifere și combinații de sulf cu argint, zinc și arsenic. Filoanele auroargintifere conțin în general și plumb, zinc, arsenic, sulf și cupru.

Minele din regiunea Baia Mare, Baia Sprie, Capnic, Valea Roșie, Dealul Crucii, Cărpiniș, Băiuț aparțineau întreprinderii de stat RIMMA. Celelalte mine erau concesionate particularilor.

In total, inclusiv celelalte regiuni desmembrate am pierdut 79 industrii metalurgice mai mari, însumând un capital investit de 775,7 milioane lei și care dădeau de lucru la 8.989 lucrători. Această pierdere reprezintă 20% din numărul uzinelor metalurgice, 8.6% din capitalul investit, 7.9% din forța motrice și 16.8% din numărul lucrătorilor.

PIERDERILE INDUSTRIEI DE PIELĂRIE

Au rămas în teritoriile pierdute următoarele tăbăcării mai importante:

Denumirea	Investiții (lei)
„Dermata" S. A. Cluj	200.000.000
„Industria de piele" S. A. Tg. Mureș	22.188.000
„Industria Maramureșană" Vișeu	4.640.000
„Uniunea Curelarilor din Bistrița"	3.683.000
Iosif Leichner Oradea	2.500.000
„Prima Uzină de Piele" Satu Mare	6.845.000
„Rendor" S. A. Cluj	2.500.000
Alvin Haitschi Bistrița	2.900 000

Raportată la industria de pielărie din România nemutilată, pierderea fabricelor din toate regiunile cedate reprezintă 16% din numărul întreprinderilor, 27% din capitalurile investite, 16% din forța motrice și 32% din personalul folosit.

Capacitatea de producție a industriei noastre de pielărie este deci simțitor atinsă, prin înstrăinarea celor 26 fabrici mai importante rămase în teritoriile pierdute, reprezentând un capital investit de 285.6 mil. lei cu o forță motrice de 2365 C. P. și cu 4386 muncitori.

La acestea se adaogă pierderile în fabrici de încălțăminte, printre cari unele erau bine apreciate și în străinătate, unde își croiseră un vad bun de export. Spre exemplu:

Denumirea	Investiții (lei)
„Carmen" Oradea	19.600.000
„Frații Magyari" Oradea	2.000.000
„We-Ego" Oradea	8.000.000

Apoi: *„Favorit"*, *„Eterna"*, tot din Oradea.

De altfel, sub regimul românesc, industria pielăriei a cunoscut o eră de frumoasă propășire. Astfel, la cele 25 fabrici de pielărie pe care le-am găsit în Transilvania, în 1919, cu investiții de 307 mil. lei și cu o producție anuală de 1.281 mil. lei, s'au adăogat în perioada 1919-1940 noui fabrici înființate în număr de 38, cu investiții de 137 mil. lei și cu o producție anuală de 635 mil. lei.

La desvoltări de mari proporții au ajuns însă, sub regimul nostru, și fabricele existente la data unirii. Astfel „Dermata" din Cluj, dela o forță matrice de 525 C. P. a săltat la 933 C. P., dela 1200 lucrători la 3109 lucrători și dela o producție anuală în valoare de 142 milioane lei, atinsese una de 864 milioane lei, adică un spor de peste 600%.

ALTE PIERDERI

Pentruca cetitorul să-și dea oricât de sumar seama de importanța și diversitatea pierderilor încercate de economia țării, prin desmembrarea ei teritorială, trecem aci fugar în revistă câteva date și din celelalte compartimente industriale.

Astfel pierderile totale în *industria chimică* se exprimă prin 75 fabrici, cu un capital investit de 576.8 mil. lei, adică 19% din numărul întreprinderilor pe țară și 4% din capitalurile investite în întreaga industrie chimică din România Mare. Cele mai mici pierderi le-a încercat industria rafinajului de petrol: 4 rafinerii, cu investiții de 63 mil. lei, din totalul de 41 rafinării, cu investiții de 7.251 mil. din toată țara.

Pierderile sunt mai simțitoare la fabricile care produceau articole ce nu se fabrică pe teritoriul ce ne-a rămas.

Astfel, uzinele „Phoenix" dela Baia Mare-Lucacii și cele dela Firiza de jos (acestea din urmă fiind proprietatea Statului), fabricau numeroase produse chimice care acopereau aproape întreg consumul intern. Pe lângă aceasta, soc. „Phoenix" pusese de curând în funcțiune prima rafinerie de cupru electrolitic din țară, fiind singura care producea acest metal deosebit de folositor industriei de armament. Cele două fabrici ale soc. „Phoenix" posedau investiții de aproape 200 milioane lei. („Industrie și Comerț", n-rul citat).

Am mai pierdut fabricele: „Ica" și „Löwy Melchior" din Satu Mare, (culori și lacuri), „Isomit" și „Monart" din Oradea, „Record" din Carei (articole de galalit celuloid și cauciuc).

In ce privește *Industria farmaceutică*, aveam în România, înainte de arbitrajul dela Viena, 48 fabrici de articole farmaceutice și cosmetice, cu un capital investit de 178.6 mil. lei, cu 1923 muncitori, cu o forță motrice de 724 C. P., folosind materii prime de 187 mil. lei pe an pentru o producție de 589.9 mil. lei.

De fapt, dacă înlăturăm laboratoarele mici și cele în care se prepară cosmeticile, rămân 23 fabrici mai importante de produse farmaceutice, cu un capital investit de 90.6 mil. lei.

In urma deslipirilor teritoriale ce ni s'au impus, pierdem în total 6 fabrici, reprezentând investiții de 18 mil. lei. (Din acestea 4 sunt din Transilvania de Nord).

Denumirea	Investiții (lei)
„Ufarom" S. A. Cluj	10.220.000
„Vesta" S. A. Oradea	8.000.000
„Hygea" S. A. Cluj	1.811.469
„Vihor" S. A. Cluj	500.000
„Fermako" Chișinău	1.800.000
„Tilia" Cernăuți	1.014.000

Pierderile industriei textile se cifrează în tot cuprinsul teritoriilor înstrăinate, la 100 de fabrici, cu un capital de 388 mil. lei, adică 15% din numărul lor și 5% din capitalul investit în toată industria textilă.

Au rămas la unguri: „Industria textilă ardeleană" din Satu Mare, cu investiții de 18.6 mil lei; „Soc. textilă belgo-română", cu investiții de 18.4 mil. „Uzinele Textile Sf. Gheorghe", cu investiții de aproape 150 mil. lei.

Din industria cânepei, a rămas fabrica „Georgia" din Berveni (Sălaj), capital investit 21 mil. și „Industria Bihoreană de cânepă" din Palota (Bihor), plus o cooperativă pentru industria cânepei ce funcționa la Bihor.

Am mai pierdut, tot în Ardeal, fabricele de tricotaj „Ady" și „Lady" din Cluj etc.

Industria *materialelor de construcție* a suferit în total o pierdere de 25% din numărul întreprinderilor (mai ales cărămidării) și 9% din capitalul investit. Au rămas în Ardealul înstrăinat „Uzinele ardelene pentru exploatarea de trass și ciment" din Dej, cu investiții de 20 mil. lei, mai multe fabrici de ghips, ipsos, piatră naturală și obiecte de piatră („S. A. Mine de granit din Poeni", capital 29 mil. și soc. „Molybden" din Băița, capital 30 mil.), apoi fabrici de var și de carton gudronat.

Industria hârtiei și artelor grafice a pierdut în toate teritoriile înstrăinate 44 întreprinderi, cu investiții de 135.7 mil. lei, dintre cari: 4 fabrici de hârtie și celuloză, 5 de confecțiuni de carton și 30 tipografii și litografii.

Industria ceramică a pierdut în total 9 fabrici cu investiții de 6[illegible] mil. lei, reprezentând o proporție de 26% din numărul și 45% din capitalul investit în industria ceramică din toată țara. *Industria sticlăriei* pierde 9 întreprinderi, din care, importanță prezintă numai „Fabrica de sticlă din Pădurea Neagră", cu un capital investit de 9.2 mil. lei.

O pierdere mai însemnată pentru *industria electrotechnică* este aceea a fabricei de becuri „Eterna" din Cluj.

*

Din datele înfățișate mai sus, e ușor să deducem zdruncinul pricinuit economiei generale a țării și economiei transilvane însăși, prin răsluirea teritorială hotărâtă la Viena.

Vechiul leagăn al plămădirii noastre ca ființă etnică aparte, pământul din care au purces descălecările voevodale dincoace de munți și toate descălecările de cultură și conștiință românească de mai târziu, a fost scindat în două și pus sub stăpâniri deosebite despărțindu-se astfel, nefiresc și brutal, aproape un milion și jumătate de români de massa fraților lor de sânge, spre a-i supune din nou jugului asupritorilor lor milenari.

Este o nedreptate și o neomenie, pe care spiritul veacului nostru, dominat de temeiul etnicității și de măreția adevărului naționalist, proclamate ca „fundamentum regnorum" al nouei ordine europene, le respinge ca pe o aberație sfidătoare și nesănătoasă pentru noua sălășluire a vieții și dreptului ginților.

Prin voința și solidaritatea noastră, prin încordarea în direcții constructive și reparatoare a tuturor energiilor noastre, prin forța morală, biruitoare peste orice obstacole, pe care ne vom învrednici s'o pregătim acestei nații, vom înlesni opera dreptății imanente, ca să se reîmplinească — de data aceasta definitiv și în veacul veacului.

HARALAMB IONESCU

In munții Apuseni